2026-yil
8-son

# FAN VA TA’LIM YANGILIKLARI

ILMIY - METODIK

# JURNALI

saen.uz

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI

2026-yil
8-son

**Bosh muharrir:**
Shoumarov G‘ayrat Bahromovich, psixologiya fanlari doktori, akademik

**Bosh muharrir o‘rinbosari:**
Qodirov Umarali Do‘stqobilovich, psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

**Mas’ul kotib:**
Muqimov Alisher

**Texnik muharrir:**
Qarshiyev Jamshid Murotaliyevich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.

**TAHRIR HAY’ATI:**

**01.00.00 – FIZIKA-MATEMATIKA FANLARI**
*Ayupov Shavkat Abdullayevich, fizika-matematika fanlari doktori, akademik*
*A’zamov Abdulla, fizika-matematika fanlari doktori, akademik*
*Zohidov Erkin A’zamovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor*

**02.00.00 – KIMYO FANLARI**
*Normaxamatov Nodirali Soxobataliyevich, kimyo fanlar doktori, professor*
*Tojibayev Komiljon Sharobitdinovich, kimyo fanlar doktori, akademik*

**03.00.00 – BIOLOGIYA FANLARI**
*Abdurahmonov Ibrohim Yo‘lchiyevich, biologiya fanlari doktori, akademik*
*Sulaymonov Botirjon Abdushukurovich, biologiya fanlari doktori, akademik*

**04.00.00 – GEOLOGIYA-MINERALOGIYA FANLARI**
*Fayziyev Abdulhaq Radjabovich, geologiya-mineralogiya fanlari doktori, professor*
*Husanov Sultonboy To‘xtayevich, geologiya-mineralogiya fanlari doktori, professor*

**05.00.00 – TEXNIKA FANLARI**
*Allayev Qahramon Rahimovich, texnika fanlari doktori,* akademik
*Majidov Inom Urishevich, texnika fanlari doktori, professor*
*Turobjonov Sadritdin Maxamatdinovich, texnika fanlari doktori,* akademik
*Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor*

**06.00.00 – QISHLOQ XO‘JALIGI FANLARI**
*Namozov Shodmon Ergashovich, qishloq xo‘jaligi fanlari doktori, akademik*
*Shoumarov Hikmat Bahromovich, qishloq xo‘jaligi fanlari nomzodi, professor*

**07.00.00 – TARIX FANLARI**
*Ziyo Azamat Hamid o‘g‘li, tarix fanlari doktori, akademik*
*Sagdullayev Anatoliy Sagdullayevich, tarix fanlari doktori, akademik*
*Yusupova Diloram Yunusovna, tarix fanlari doktori, akademik*

**08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI**
*Abdurahmonov Qalandar Xodjayevich, iqtisod fanlari doktori, akademik*
*Musayev Behzod Anvarovich, iqtisod fanlari nomzodi*
*To‘xliyev Nurislom, iqtisod fanlari doktori, akademik*
*G‘ulomov Saidahror Saidahmedovich, iqtisod fanlari doktori, akademik*

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI
2026-yil
8-son

**09.00.00 – FALSAFA FANLARI**
*Nazarov Qiyom Normirzayevich, falsafa fanlari doktori, professor*
*Saifnazarov Ismoil Saifnazarovich, falsafa fanlari doktori, professor*

**10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI**
*Mengliyev Baxtiyor Rajabovich, filologiya fanlari doktori, professor*
*Sirojiddinov Shuhrat Samariddinovich, filologiya fanlari doktori, akademik*
*Xidirov Rajab Gulmatovich, filologiya fanlari nomzodi, dotsent (Tojikiston)*

**11.00.00 – GEOGRAFIYA FANLARI**
*Nigmatov Asqar Nigmatullayevich, geografiya fanlari doktori, professor*
*Tojiyeva Zulxumor Nazarovna, geografiya fanlari doktori, professor*

**12.00.00 – YURIDIK FANLAR**
*Rustamboyev Mirzayusuf Hakimovich, yuridik fanlar doktori, professor*
*Saidov Akmal Xolmatovich, yuridik fanlar doktori, akademik*
*Xolmo'minov Jumanazar Toshtemirovich, yuridik fanlar doktori, professor*
*Qodirov Bobiromon Bekmurodovich, yuridik fanlar doktori, professor*

**13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI**
*Djurayev Risboy Haydarovich, pedagogika fanlari doktori, akademik*
*Ibraimov Xolboy, pedagogika fanlari doktori, akademik*
*Musurmonova Oynisa, pedagogika fanlari doktori, professor*
*Umarov Bahrom Norboyevich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent*

**14.00.00 – TIBBIYOT FANLARI**
*Akilov Xabibulla Ataullayevich, tibbiyot fanlari doktori, professor*
*Nazirov Feruz Gafurovich, tibbiyot fanlari doktori, akademik*

**15.00.00 – FARMATSEVTIKA FANLARI**
*Abdullabekova Viloyat Nurillabekovna, farmatsevtika fanlari doktori, professor*
*Tulaganov Abduqodir Abdurahmonovich, farmatsevtika fanlari doktori, professor*

**16.00.00 – VETERINARIYA FANLARI**
*Daminov Asadullo Suvonovich, veterinariya fanlari doktori, professor*
*Jabborov Shuhrat Abdumajidovich, veterinariya fanlari doktori, professor*
*G'afurov Aktam G'afurovich, veterinariya fanlari doktori, professor*

**17.00.00 – SAN'ATSHUNOSLIK FANLARI**
*Ahmedova Nigora Rahimovna, sanatshunoslik fanlari doktori, professor*
*Hakimov Akbar Abdullayevich, san'atshunoslik fanlari doktori, akademik*

**18.00.00 – ARXITEKTURA**
*Nozilov Dodo Avazovich, arxitektura fanlari doktori, professor*
*Uralov Axtam Sindarovich, arxitektura fanlari doktori, professor*

**19.00.00 – PSIXOLOGIYA FANLARI**
*Abdusamatov Hasanboy Usmonjon o'g'li, psixologiya fanlari doktori, professor*
*Barotov Sharif Ramazonovich, psixologiya fanlari doktori, professor*
*Karimova Vasila Mamanosirovna, psixologiya fanlari doktori, professor*
*Halimova Mashraboy Vohidovna, psixologiya fanlari doktori, professor*
*Lazar Drajeta, psixologiya fanlari doktori, professor, Belgrad, Serbiya*
*Karpinskiy Konstantin Viktorovich, psixologiya fanlari doktori, professor, Grodno, Belarussiya*
*Suletbayeva Ella Serikbayevna, psixologiya fanlari doktori, dotsent*

**22.00.00 – SOTSIOLOGIYA FANLARI**
*Bekmurodov Mansur Bobomurodovich, sotsiologiya fanlari doktori, professor*
*Toshmuhamedova Dilorom Gafurdjanovna, sotsiologiya fanlari doktori*

**23.00.00 – SIYOSIY FANLAR**
*Fayzullayev Alisher Omonullayevich, siyosiy fanlar doktori, professor*
*Hasanov Otabek Abdurashidovich, siyosiy fanlar doktori*
*Paxrutdinov Shukritdin Ilyasovich, siyosiy fanlar doktori, professor*
*Omonov Baxtiyor Axtamovich, siyosiy fanlar doktori, professor*
*Quronboyev Qahramon Qo'chqorovich, siyosiy fanlar doktori, professor*
*Avazov Komil Xolliyevich, siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori*

**24.00.00 – ISLOMSHUNOSLIK FANLARI**
*Ibrohimov Ne'matulla, filologiya fanlari doktori, akademik*
*Islomov Zohidjon Mahmudovich, filologiya fanlari doktori, professor*

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI
2026-yil
8-son

UDK 101:316.77:327.5

**Yakubov Bahodirjon Muhammadjonovich,**
Andijon shahar harbiy qism
Tarbiyaviy va mafkuraviy ishlar organi ofitseri

# PROKSI URUSHI SHAROITIDA MAFKURAVIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHNING FALSAFIY ASOSLARI

**Annotatsiya.** Mazkur maqolada proksi urushlar sharoitida mafkuraviy xavfsizlikni ta'minlashning falsafiy asoslari tahlil qilinadi. Zamonaviy geosiyosiy jarayonlarda davlatlar o'rtasidagi qarama-qarshiliklar nafaqat bevosita harbiy to'qnashuvlar, balki axborot, mafkura, qadriyatlar va ijtimoiy ongga ta'sir ko'rsatish vositalari orqali ham namoyon bo'lmoqda. Bu esa jamiyatning mafkuraviy barqarorligini ta'minlash va tashqi hamda ichki tahdidlarga nisbatan barqarorlikni shakllantirish masalasini dolzarb etmoqda. Tadqiqotda proksi urushlarning mohiyati, ularning jamiyat mafkuraviy barqarorligiga ta'sir mexanizmlari hamda mafkuraviy xavfsizlikni ta'minlashning falsafiy, ijtimoiy va axloqiy tamoyillari yoritiladi. Shuningdek, zamonaviy axborot makonida manipulyatsiya, dezinformatsiya, qadriyatlar transformatsiyasi va ijtimoiy ongga ta'sir ko'rsatish jarayonlarining falsafiy jihatlari tahlil qilinib, mafkuraviy barqarorlikni mustahkamlashda tanqidiy fikrlash, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar va axborot madaniyatining ahamiyati asoslab beriladi.

**Kalit so'zlar:** proksi urushlar, mafkuraviy xavfsizlik, falsafiy asoslar, axborot xavfsizligi, mafkuraviy tahdidlar, geosiyosiy qarama-qarshiliklar, ijtimoiy ong, dezinformatsiya, axborot makoni, tanqidiy fikrlash, ma'naviy barqarorlik.

# ФИЛОСОФСКИЕ ОСНОВЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИДЕОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В УСЛОВИЯХ ПРОКСИ-ВОЙНЫ

**Аннотация.** В статье анализируются философские основы обеспечения идеологической безопасности в условиях прокси-войн. В современных геополитических процессах противостояние между государствами проявляется не только в форме непосредственных военных столкновений, но и посредством воздействия на информационное пространство, идеологию, ценности и общественное сознание. Это повышает актуальность обеспечения идеологической устойчивости общества и формирования его устойчивости к внешним и внутренним угрозам. В исследовании раскрываются сущность прокси-войн, механизмы их воздействия на идеологическую устойчивость общества, а также философские, социальные и этические принципы обеспечения идеологической безопасности. Кроме того, анализируются философские аспекты манипуляции, дезинформации, трансформации

ценностей и воздействия на общественное сознание в современном информационном пространстве. Обосновывается значение критического мышления, духовно-нравственных ценностей и информационной культуры в укреплении идеологической устойчивости общества.

**Ключевые слова:** прокси-войны, идеологическая безопасность, философские основы, информационная безопасность, идеологические угрозы, геополитическое противостояние, общественное сознание, дезинформация, информационное пространство, критическое мышление, духовная устойчивость.

## PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS OF ENSURING IDEOLOGICAL SECURITY IN THE CONTEXT OF PROXY WAR

**Abstract.** This article analyzes the philosophical foundations of ensuring ideological security in the context of proxy wars. In contemporary geopolitical processes, confrontation between states manifests itself not only through direct military clashes but also through means of influencing the information environment, ideology, values, and public consciousness. This increases the relevance of ensuring the ideological stability of society and developing resilience to external and internal threats. The study examines the nature of proxy wars, the mechanisms through which they affect the ideological stability of society, as well as the philosophical, social, and ethical principles of ensuring ideological security. It also analyzes the philosophical aspects of manipulation, disinformation, value transformation, and influence on public consciousness in the contemporary information environment. The article substantiates the importance of critical thinking, spiritual and moral values, and information culture in strengthening the ideological stability of society.

**Keywords:** proxy wars, ideological security, philosophical foundations, information security, ideological threats, geopolitical confrontation, public consciousness, disinformation, information environment, critical thinking, spiritual resilience.

**Kirish.** XXI asrda xalqaro munosabatlar tizimida yuz berayotgan geosiyosiy transformatsiyalar xavfsizlik tushunchasining mazmuni va ko‘lamini sezilarli darajada kengaytirmoqda. An’anaviy xavfsizlik modeli, avvalo, davlat hududi, harbiy salohiyat va siyosiy suverenitetni himoya qilish masalalariga yo‘naltirilgan bo‘lsa, globallashuv va raqamlashtirish sharoitida xavfsizlikning axborot, mafkuraviy, ma’naviy-axloqiy va psixologik jihatlari ham tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Bugungi kunda davlatlar o‘rtasidagi qarama-qarshiliklar faqat bevosita harbiy to‘qnashuvlar orqali emas, balki vositachi kuchlar, nodavlat subyektlar, axborot platformalari, raqamli kommunikatsiyalar va mafkuraviy ta’sir mexanizmlari orqali ham amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, proksi urushlar sharoitida qarama-qarshi

tomonlarning bevosita harbiy to‘qnashuvdan tashqari vositachi kuchlar va axborot-mafkuraviy instrumentlardan foydalanishi jamiyatning ijtimoiy ongiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda.

Mazkur sharoitda mafkuraviy xavfsizlik jamiyat barqarorligi va milliy manfaatlarni himoya qilishning muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda. Dezinformatsiya, manipulyatsiya, soxta axborot, qadriyatlar transformatsiyasi va ijtimoiy qutblanish kabi jarayonlar insonning voqelikni anglashiga, ijtimoiy munosabatlariga hamda qarorlar qabul qilish jarayoniga ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Shu sababli mafkuraviy xavfsizlikni faqat axborot tahdidlaridan himoyalanish doirasida emas, balki shaxsning tanqidiy fikrlashi, axborot savodxonligi, qadriyatlarga ongli munosabati va ijtimoiy mas’uliyati bilan bog‘liq kompleks ijtimoiy-falsafiy hodisa sifatida o‘rganish zarur.

Tadqiqotning asosiy maqsadi proksi urushlar sharoitida mafkuraviy xavfsizlikni ta’minlashning falsafiy asoslarini aniqlash va unga ta’sir etuvchi asosiy omillarni tahlil qilishdan iborat. Ushbu maqsaddan kelib chiqib, tadqiqot jarayonida proksi urushlarning mafkuraviy jihatlari, axborot ta’sirining ijtimoiy ongga ta’sir mexanizmlari hamda mafkuraviy xavfsizlikning falsafiy mazmuni izchil o‘rganildi. Shuningdek, tanqidiy tafakkur va qadriyatlarning mafkuraviy barqarorlikni ta’minlashdagi o‘rni tahlil qilinib, proksi urushlar sharoitida mafkuraviy xavfsizlikning asosiy komponentlari tizimlashtirildi. Shu asosda mafkuraviy xavfsizlikni ta’minlashning ustuvor yo‘nalishlarini belgilashga alohida e’tibor qaratildi.

**Tadqiqot metodologiyasi.** Tadqiqot nazariy-konseptual va qiyosiy-tahliliy yondashuvlar asosida olib borildi. Proksi urushlar sharoitida mafkuraviy xavfsizlik kompleks ijtimoiy-falsafiy hodisa sifatida qaralib, uni chuqurroq tahlil qilishda dialektik, tizimli, aksiologik va epistemologik yondashuvlarga tayanildi. Xususan, dialektik yondashuv proksi urushlar, mafkuraviy tahdid va ijtimoiy ong o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni, shuningdek, mazkur hodisalarning o‘zgaruvchan va dinamik xususiyatlarini ochib berishga xizmat qildi. Tizimli yondashuv orqali mafkuraviy xavfsizlik shaxs, jamiyat, davlat va axborot muhiti o‘rtasidagi o‘zaro aloqadorlikda ko‘rib chiqildi. Aksiologik yondashuv asosida milliy va umuminsoniy qadriyatlarning jamiyat mafkuraviy barqarorligini ta’minlashdagi o‘rni tahlil qilindi. Epistemologik yondashuv esa axborot va bilimning shakllanishi, haqiqatni anglash hamda manipulyativ ta’sirlar o‘rtasidagi munosabatlarni yoritish imkonini berdi.

Tadqiqot jarayonida analiz va sintez, induksiya va deduksiya, qiyosiy tahlil hamda kontent-tahlil kabi metodlardan foydalanildi. Mavzuga oid ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlarning ochiq statistik ma’lumotlari hamda axborot xavfsizligi bo‘yicha mavjud tahliliy materiallar o‘rganilib, ular o‘zaro qiyosiy tahlil qilindi va umumlashtirildi. Mazkur manbalar asosida proksi urushlar sharoitida mafkuraviy xavfsizlikka ta’sir ko‘rsatuvchi asosiy omillar, uning tarkibiy komponentlari hamda xavfsizlikni ta’minlashning ustuvor yo‘nalishlari aniqlashtirildi.

Tadqiqotning nazariy asosini “tahdid — ong — qadriyat — qaror — barqarorlik” konseptual zanjiri tashkil etadi. Ushbu yondashuv mafkuraviy tahdidlarning, avvalo, axborot kanallari orqali inson ongiga kirib borishi, uning voqelikni idrok etishi va baholashiga ta’sir ko‘rsatishi, keyinchalik qadriyatlar hamda qarorlar tizimida namoyon bo‘lishi va muayyan sharoitlarda ijtimoiy barqarorlikka ta’sir etishi mumkinligini izohlashga imkon beradi. Shu jihatdan mazkur konseptual model tadqiqotda mafkuraviy xavfsizlikka ta’sir etuvchi omillarni o‘zaro bog‘liq holda tahlil qilish uchun metodologik asos vazifasini bajardi.

Tadqiqot natijalari

1. Proksi urushlar va zamonaviy xavfsizlik muhitining o‘zgarishi

Tadqiqot natijalari proksi urushlar sharoitida xavfsizlik tushunchasi an’anaviy harbiy-siyosiy chegaralardan chiqib, axborot, mafkura, ijtimoiy ong va qadriyatlar tizimini ham qamrab oluvchi kompleks hodisaga aylanganini ko‘rsatdi.

Zamonaviy geosiyosiy qarama-qarshiliklarning ko‘lami va murakkabligi qurolli mojarolar dinamikasida ham namoyon bo‘lmoqda. Uppsala Conflict Data Program (UCDP) ma’lumotlariga ko‘ra, 2024-yilda dunyoda kamida bir davlat ishtirok etgan 61 ta faol qurolli mojaro qayd etilgan. Bu 2023-yildagi 59 ta mojaroga nisbatan 2 taga yoki taxminan 3,4 foizga ko‘p bo‘lib, 1946-yildan buyon qayd etilgan eng yuqori ko‘rsatkichdir. 2024-yilda mojarolarning 11 tasi urush darajasiga yetgan, uyushgan zo‘ravonlik natijasida esa qariyb 160 ming kishi halok bo‘lgan.

**1-jadval**

**Dunyodagi davlat ishtirokidagi faol qurolli mojarolar dinamikasi**

| **Ko‘rsatkich** | **2023-yil** | **2024-yil** | **O‘zgarish** |
|---|---|---|---|
| Faol qurolli mojarolar soni | 59 | 61 | +2 |
| O‘sish sur’ati | — | — | +3,4 % |
| Urush darajasiga yetgan mojarolar | — | 11 | — |
| Uyushgan zo‘ravonlikdan halok bo‘lganlar | — | ≈160 000 | — |

Manba: Uppsala Conflict Data Program (UCDP), 2024-yil ma’lumotlari.

Mazkur ko‘rsatkichlar xavfsizlikni faqat harbiy kuch orqali ta’minlash yetarli emasligini ko‘rsatadi. Mojarolar davomida davlatlar va siyosiy subyektlarning axborot va mafkuraviy ta’sir vositalaridan foydalanishi ijtimoiy ongni strategik ta’sir obyekti sifatida shakllantirmoqda.

Shu sababli proksi urushlarni o‘rganishda uning bevosita harbiy oqibatlari bilan bir qatorda, jamiyatning axborot va mafkuraviy muhitiga ta’sirini ham hisobga olish lozim.

2. Axborot makonining mafkuraviy xavfsizlikdagi o‘rni

Tadqiqotning keyingi natijasi axborot makonining strategik ahamiyati tobora ortib borayotganini ko‘rsatdi.

Freedom House tashkilotining 2025-yilgi *Freedom on the Net* tadqiqotida 72 ta mamlakatdagi internet muhiti baholangan. Tadqiqotga ko‘ra, global internet erkinligi **15-yil ketma-ket pasaygan**. 72 mamlakatning 28 tasida internet erkinligi yomonlashgan, 17 tasida esa umumiy yaxshilanish qayd etilgan. Shuningdek, kamida **57 ta mamlakatda** odamlar onlayn siyosiy, ijtimoiy yoki diniy fikr bildirgani uchun hibsga olingan yoki qamoqqa tashlangan.

**2-jadval**

**2025-yilda global internet makonidagi asosiy ko‘rsatkichlar**

| **Ko‘rsatkich** | **Soni** |
|---|---|
| Tadqiqot qamrab olgan mamlakatlar | 72 |
| Internet erkinligi yomonlashgan mamlakatlar | 28 |
| Internet erkinligi yaxshilangan mamlakatlar | 17 |
| Onlayn fikri uchun hibsga olish yoki qamoqqa tashlash qayd etilgan mamlakatlar | ≥57 |
| Global internet erkinligining pasayish davri | 15 yil ketma-ket |

Manba: Freedom House, *Freedom on the Net 2025*.

Mazkur ko‘rsatkichlar mafkuraviy xavfsizlikning zamonaviy falsafiy mazmunini tushunishda muhimdir. Chunki axborot makonining cheklanishi yoki manipulyatsiya qilinishi insonning voqelikni anglash, axborotni tanlash va mustaqil xulosa chiqarish imkoniyatlariga ta’sir qiladi.

Axborot makonida manipulyatsiyaning turli shakllari, jumladan, soxta yoki yashirin homiylikdagi akkauntlar, avtomatlashtirilgan akkauntlar, ishonchli manbalarga o‘xshatilgan saytlar hamda sun’iy intellekt yordamida yaratilgan chalg‘ituvchi materiallar mafkuraviy ta’sirning yangi vositalariga aylanmoqda.

3. O‘zbekistonning raqamli-axborot muhitidagi holati

Tadqiqotning alohida yo‘nalishi O‘zbekistonning raqamli-axborot muhitidagi holatini tahlil qilishga qaratildi.

Freedom House’ning 2025-yilgi mamlakat hisobotida O‘zbekiston internet erkinligi bo‘yicha 29/100 ball bilan “Not Free” kategoriyasida qayd etilgan. Hisobotda internetga kirishdagi to‘siqlar 11/25, kontentga qo‘yiladigan cheklovlar 11/35 va foydalanuvchilar huquqlarining buzilishi 7/40 ballni tashkil etgani ko‘rsatilgan.

Shuningdek, 2025-yil yanvarida ekstremizm va terrorizmni targ‘ib qiluvchi deb baholangan 1 389 ta onlayn material taqiqlangani qayd etilgan. Bu 2024-yil yanvaridagi 800 ta materialga nisbatan 589 taga ko‘p bo‘lib, o‘sish 73,6 foizni tashkil etadi.

**3-jadval**

**O‘zbekistonda internet muhiti bo‘yicha asosiy ko‘rsatkichlar**

| Ko‘rsatkich | 2024-yil | 2025-yil | O‘zgarish |
|---|---|---|---|
| Freedom on the Net umumiy bali | 27 | 29 | +2 |
| Internetga kirishdagi to‘siqlar | — | 11/25 | — |
| Kontentga cheklovlar | — | 11/35 | — |
| Foydalanuvchilar huquqlari | — | 7/40 | — |
| Taqiqlangan ekstremistik va terrorizmni targ‘ib qiluvchi onlayn materiallar | 800 | 1 389 | +589 |

Manba: Freedom House, *Uzbekistan: Freedom on the Net 2025*.

Mazkur ko‘rsatkichni bevosita “mafkuraviy tahdidlar 73,6 foizga oshdi” deb talqin qilish mumkin emas. Chunki u taqiqlangan materiallarni aniqlash va bloklash amaliyotini aks ettiradi. Biroq ushbu statistika raqamli axborot makonida ekstremistik va terroristik mazmundagi materiallarni aniqlash, baholash va cheklash masalasining dolzarbligini ko‘rsatadi.

Shu bilan birga, mafkuraviy xavfsizlikni ta’minlashda xavfli kontentga qarshi kurash bilan bir qatorda fuqarolarning axborotni mustaqil va tanqidiy baholash qobiliyatini rivojlantirish ham muhim hisoblanadi.

**4. Mafkuraviy xavfsizlikning asosiy komponentlari**

Tadqiqot natijalari asosida proksi urushlar sharoitida mafkuraviy xavfsizlikning asosiy komponentlari quyidagicha tizimlashtirildi.

**4-jadval**

**Proksi urushlar sharoitida mafkuraviy xavfsizlikning asosiy komponentlari**

| № | Komponent | Asosiy mazmuni | Tahdid turi | Kutiladigan natija |
|---|---|---|---|---|
| 1 | Axborot xavfsizligi | Ishonchli axborotni aniqlash va himoyalash | Dezinformatsiya | Axborot barqarorligi |
| 2 | Epistemologik barqarorlik | Dalil va manbalarni tanqidiy baholash | Manipulyatsiya | Mustaqil xulosa |
| 3 | Aksiologik barqarorlik | Milliy va umuminsoniy qadriyatlarni anglash | Qadriyatlar manipulyatsiyasi | Qadriyatlar izchilligi |
| 4 | Ijtimoiy-psixologik barqarorlik | Qo‘rquv, nafrat va qutblanishga qarshi immunitet | Psixologik ta’sir | Ijtimoiy birdamlik |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 5 | Fuqarolik mas'uliyati | Axborotdan mas'uliyatli foydalanish | Provokatsion kontent | Mas'uliyatli xulq |
| 6 | Tanqidiy tafakkur | Axborotni tahlil qilish va taqqoslash | Soxta xabarlar | Ongli qaror |

Mazkur tizimlashtirish natijasida mafkuraviy xavfsizlikning falsafiy modeli o‘zaro uzviy bog‘liq bo‘lgan uchta asosiy darajani qamrab olishi aniqlandi. Birinchi darajani epistemologik asos tashkil etib, u shaxsning voqelikni anglash, haqiqatni yolg‘on axborotdan, ishonchli faktni esa manipulyativ ta’sirdan ajrata olish qobiliyatini ifodalaydi. Ikkinchi daraja aksiologik asos bilan bog‘liq bo‘lib, bunda shaxs va jamiyat uchun muhim bo‘lgan qadriyatlarning mazmuni, ularning ustuvorligi hamda tashqi mafkuraviy ta’sirlarga nisbatan barqarorligi namoyon bo‘ladi. Uchinchi daraja esa ijtimoiy-falsafiy asosni tashkil etib, jamiyatdagi birdamlik, fuqarolik identifikatsiyasi, ijtimoiy ishonch va barqarorlik kabi omillarning o‘zaro uyg‘unligini qamrab oladi. Mazkur uch darajaning o‘zaro uyg‘unligi mafkuraviy xavfsizlikni ta’minlashning yaxlit va barqaror tizimini shakllantirish uchun muhim shart hisoblanadi.

**Muhokama.** Tadqiqot natijalari proksi urushlar sharoitida mafkuraviy xavfsizlikni faqat tashqi axborot ta’siri bilan izohlash yetarli emasligini ko‘rsatadi. Mafkuraviy xavfsizlikning zaiflashuviga ichki ijtimoiy omillar — axborot savodxonligining pastligi, ijtimoiy ishonchsizlik, qadriyatlar bo‘yicha ziddiyatlar, yoshlarning manipulyativ kontentga duch kelishi va tanqidiy tafakkurning yetarlicha shakllanmaganligi ham ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Proksi urushlarning muhim xususiyatlaridan biri qarama-qarshiliklarning bevosita harbiy maydondan tashqari axborot va kommunikatsiya makoniga ko‘chishidir. Bunday sharoitda axborot oddiy kommunikatsiya vositasi bo‘lib qolmay, strategik ta’sir vositasiga aylanadi.

Axborot oqimlarining tezligi, ijtimoiy tarmoqlarning ommaviyligi va raqamli platformalarning algoritmik xususiyatlari muayyan g‘oya va qarashlarning qisqa vaqt ichida katta auditoriyaga yetib borishiga imkon yaratadi. Natijada insonning voqelikni qanday qabul qilishi va talqin qilishi xavfsizlikning muhim omiliga aylanadi.

Mazkur jarayonni falsafaning gnoseologik yo‘nalishi nuqtayi nazaridan izohlash mumkin. Insonning voqelik haqidagi bilimlari axborotni qabul qilish, qayta ishlash va talqin qilish jarayonida shakllanadi. Agar axborot muhiti manipulyativ yoki dezinformatsion xususiyatga ega bo‘lsa, insonning voqelik haqidagi tasavvuri ham buzilishi mumkin.

Shu jihatdan mafkuraviy xavfsizlikning muhim sharti shaxsning axborot manbasi, mazmuni va ishonchliligini mustaqil ravishda tekshira olishidir. Demak,

tanqidiy fikrlash nafaqat ta'limiy kompetensiya, balki zamonaviy sharoitda xavfsizlikning muhim falsafiy va ijtimoiy mexanizmi sifatida namoyon bo‘ladi.

Mafkuraviy xavfsizlikning yana bir muhim jihati uning aksiologik mazmuni bilan bog‘liq. Har qanday mafkuraviy ta'sir muayyan qadriyatlar tizimiga tayanadi. Proksi qarama-qarshiliklar sharoitida turli tomonlar o‘z manfaatlarini legitimlashtirish uchun erkinlik, adolat, xavfsizlik, milliy manfaat, demokratiya, an'ana yoki inson huquqlari kabi qadriyatlarni turlicha talqin qilishi mumkin.

Shu sababli mafkuraviy xavfsizlikni ta'minlash qadriyatlarni shunchaki tashqi ta'sirdan himoya qilish emas, balki ularning mazmunini anglash, tanqidiy tahlil qilish va milliy hamda umuminsoniy qadriyatlar o‘rtasidagi muvozanatni ta'minlashni talab qiladi.

O‘zbekiston sharoitida mazkur masala alohida ahamiyatga ega. Raqamli texnologiyalarning keng tarqalishi natijasida yoshlar va aholining turli qatlamlari global axborot makonining faol ishtirokchilariga aylanmoqda. Bu jarayon bilim va axborot olish imkoniyatlarini kengaytirishi bilan birga, manipulyativ va destruktiv kontentning tarqalishi uchun ham imkoniyat yaratadi. Shu sababli mafkuraviy xavfsizlikni ta'minlashda davlat siyosati bilan bir qatorda ta'lim tizimi, oila, fuqarolik jamiyati va ommaviy axborot vositalarining hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotda keltirilgan statistik ma'lumotlar sabab-oqibat munosabatlarini o‘z-o‘zidan isbotlamaydi. Shu bois ular proksi urushlar va mafkuraviy xavfsizlik o‘rtasidagi bog‘liqlikni tavsiflovchi kontekstual indikatorlar sifatida talqin qilinishi lozim.

**Xulosa.** Tadqiqot natijalari proksi urushlar sharoitida mafkuraviy xavfsizlik zamonaviy jamiyat barqarorligini ta'minlovchi ko‘p qirrali ijtimoiy-falsafiy hodisa ekanligini ko‘rsatdi.

Zamonaviy proksi qarama-qarshiliklarda harbiy vositalar bilan bir qatorda axborot, mafkura, psixologiya va qadriyatlar tizimiga ta'sir ko‘rsatish vositalaridan ham faol foydalanilmoqda. Shu sababli mafkuraviy xavfsizlikning falsafiy asoslarini o‘rganish zamonaviy xavfsizlik paradigmasining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Mafkuraviy xavfsizlikning falsafiy modeli uch asosiy daraja — epistemologik, aksiologik va ijtimoiy-falsafiy darajalar birligiga asoslanadi. Epistemologik darajada axborotni tanqidiy baholash va haqiqatni manipulyatsiyadan ajratish, aksiologik darajada qadriyatlarni anglash va himoya qilish, ijtimoiy-falsafiy darajada esa birdamlik, fuqarolik identifikatsiyasi va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Mafkuraviy xavfsizlikni ta'minlashda milliy va umuminsoniy qadriyatlar o‘rtasidagi uyg‘unlikni ta'minlash ham muhimdir. Qadriyatlarni himoya qilish boshqa qarashlarni to‘liq inkor etish emas, balki shaxs va jamiyatning o‘z qadriyatlarini ongli ravishda anglash, ularni tanqidiy baholash va konstruktiv

muloqotga kirishish qobiliyatini rivojlantirish orqali amalga oshirilishi maqsadga muvofiq.

Umuman olganda, proksi urushlar sharoitida mafkuraviy xavfsizlikni ta'minlashning falsafiy asosi insonning erkin fikrlashi, haqiqatni anglashga intilishi, qadriyatlarni ongli ravishda tanlashi va ijtimoiy mas'uliyatni his etishi bilan belgilanadi.

**Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Hoffman F.G. Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. — Arlington: Potomac Institute for Policy Studies, 2007.
2. Rid T. Cyber War Will Not Take Place. — London: Hurst & Company, 2013.
3. Castells M. The Rise of the Network Society. — 2nd ed. — Oxford: Wiley-Blackwell, 2010.
4. McLuhan M. Understanding Media: The Extensions of Man. — Cambridge, MA: MIT Press, 1994.
5. Sunstein C.R. #Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media. — Princeton: Princeton University Press, 2017.
6. Wardle C., Derakhshan H. Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making. — Strasbourg: Council of Europe, 2017.
7. Freedom House. Freedom on the Net 2025: An Uncertain Future for the Global Internet. — Washington, DC: Freedom House, 2025.
8. Freedom House. Uzbekistan: Freedom on the Net 2025. — Washington, DC: Freedom House, 2025.
9. Uppsala Conflict Data Program (UCDP). *UCDP: Sharp Increase in* Conflicts and Wars. — Uppsala: Uppsala University, 2025.
10. United Nations. United Nations Global Counter-Terrorism Strategy. — New York: United Nations, 2006.

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI

2026-yil
8-son

**Muassis - "FAN VA INNOVATSIYA YANGILIKLARI" MCHJ**
**Jurnal hamkori - «PROFI UNIVERSITY»**

**Jurnal O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2024-yil 24-may kuni № 454068-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.**

Jurnal 2024-yilda tashkil etilgan, 1 oyda bir marta o'zbek, tojik, qozoq, qirg'iz, qoraqalpoq, rus va ingliz tillarida nashr etiladi.

Tahririyat manzili: 190110, Toshkent shahri Uchtepa tumani, Bog'iston MFY, 14-mavze, 8-uy.

Telefonlar: +998 90 749 00 00
+998 90 749 77 77
+998 91 902 05 01
**E-mail:** saen_2024@mail.ru
**Jurnal sayti:** www.saen.uz
**Telegram kanali:** **https://t.me/saen_2024**

**Maqolada keltirilgan fakt va ma'lumotlarning to'g'riligi uchun mualliflar mas'uldirlar.**

"Fan va ta'lim yangiliklari" ilmiy-amaliy jurnali Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining qarori (25.08.2025 y., №374/5) bilan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

**ISSN:** 3093-8694